

21. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
22. Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o związkach zawodowych oraz niektórych innych ustaw. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001608>.
23. Мамедова Р. Міжнародно-правові основи регулювання профспілкової діяльності. Публічне право. 2013. № 3. С. 330–335.
24. Коль Х. Положение профсоюзов в Восточной Европе сегодня: предварительный баланс после расширения ЕС. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/id/06565.pdf>.
25. Thematic monitoring report presented by the Secretary General and decisions on follow-up action taken by the Committee of Ministers. PART II – Examples of legislation and practice on freedom of association in member states in application of Council of Europe's principles and standards. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805adf29.

УДК 342.7

МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

THE PLACE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM OF CENTRAL EUROPEAN STATES

Попович Т.П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена дослідженню ролі Європейського Суду з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини. Зокрема, виокремлено етапи становлення даного органу та охарактеризовано умови прийнятності скарг, що подаються до Суду. До того ж, проаналізовано специфіку постанов Європейського Суду з прав людини щодо держав Центральної Європи.

Ключові слова: права і свободи людини, Європейський Суд із прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Статья посвящена исследованию роли Европейского Суда по правам человека в механизме защиты прав и свобод человека. В частности, выделены этапы становления данного органа и охарактеризованы условия приемлемости жалоб, подаваемых в Суд. К тому же, проанализирована специфика постановлений Европейского Суда по правам человека в отношении государств Центральной Европы.

Ключевые слова: права и свободы человека, Европейский Суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод.

The article is devoted to the research of the role of the European Court of Human Rights in the mechanism of protection of human rights and freedoms. In particular, the stages of the formation of this body are identified and the conditions of admissibility of complaints submitted to the Court are described. In addition, the specifics of the resolutions of the European Court of Human Rights concerning the states of Central Europe have been analyzed.

Key words: human rights and freedoms, the European Court of Human Rights, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Постановка проблеми. Європейський Суд з прав людини (надалі – Суд, ЄСПЛ), його рішення і практика є одним із найбільш ефективних механізмів захисту прав людини в Європі, а крім того, правові позиції Суду встановлюють стандарти для прав людини в системі дієвої демократії.

Функціонування даного органу чітко регламентовано Конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини, яка регулює основні аспекти діяльності Суду. Так, зокрема, Конвенцією передбачено умови прийнятності скарг, що подаються до Суду, ті скарги, які відповідають даним умовам, приймаються до розгляду незалежним та безстороннім Судом, що дає можливість ефективного захисту прав і свобод людини.

Також слід зазначити, що оцінка практики Суду щодо розгляду окремих справ може слугувати одним із важливих критеріїв визначення рівня законності та правопорядку в державі.

Актуальність обраної теми дослідження ґрунтується на особливій ролі, що відводиться Європейському Суду з прав людини в розгалуженій системі органів, що уповноважені забезпечувати дотримання прав і свобод людини. Це зумовлено тим, що його діяльність забезпечує функціонування одного з найбільш ефективних та дієвих способів захисту прав людини на рівні європейських держав.

Стан опрацювання проблеми (ступінь наукового опрацювання). Різні аспекти, пов'язані з діяльністю Європейського суду з прав людини, досліджували ряд зарубіжних та вітчизняних вчених-науковців, зокрема, такі, як: П. Алстон, К. Еванс, Дж. Фавсет, Д. Харріс, М. О'Бойл, А. Робертсон, М. Р. Воскобитова, В. Г. Бессарабов, В. І. Манукуян, О. А. Вишняков, В. Є. Мармазов, Т. В. Комарова, Е. Л. Трегубов, М. В. Буроменський, С. В. Шевчук та ін. Однак аналіз практики ЄСПЛ щодо держав Центральної Європи, без сумніву, є доречним з огляду на відсутність спеціальних досліджень з обраної проблематики у вітчизняній правовій доктрині.

Мета даного дослідження полягає в осмисленні та розкритті місця Європейського Суду з прав людини в системі захисту прав і свобод людини (на прикладі держав Центральної Європи).

Виклад основного матеріалу. Перш за все, варто зауважити, що виділяють три етапи в історії Європейського Суду: 1-й – з моменту створення Суду до 1 жовтня 1994 р., 2-й – з 1 жовтня 1994 р. до 1 листопада 1998 р. і 3-й – з 1 листопада 1998 р. до сьогодні. Під час першого етапу Європейський Суд складався з двох палат: Комісії з прав людини і Суду. Функції прийняття індивідуальних скарг на цьому етапі належали Комісії, яка могла передавати справу на розгляд Суду. З 1 листопада 1998 р. Європейський

Суд працює згідно з процедурами, передбаченими Протоколом № 11 до Європейської конвенції із захисту прав і основоположних свобод. На основі Протоколу № 11 Суд було реформовано: він став однопалатним і постійно діючим. Метою реформи було збільшення пропускної здатності Суду, тобто забезпечення можливості розглядати більшу кількість справ. Судді, здійснюючи повноваження судді Європейського Суду, не є представниками держави, від якої обрані [1, с. 26].

Перший етап діяльності Європейського Суду не був продуктивним. Упродовж 1959–1998 років Суд схвалив всього 837 постанов. Від 1 листопада 1998 року Європейський Суд із прав людини здійснює діяльність як постійний суд (кількість суддів дорівнює кількості держав-членів Ради Європи). Його активність різко зросла і вже в 1999 р. ним винесено 177 постанов. У 2000 р. було видано 695, а в 2002 р. – 844 постанови. У 2009 р. спостерігається «пік» у кількості постанов – 1625, після цього їх кількість падає. У 2014 р. було видано всього 891 постанову.

Європейський Суд з прав людини в Страсбурзі був створений на підставі статті 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї» [2]. Зміни до статті 47 Регламенту зумовили більш сильний контроль за відбором заяв. У цьому ж році Суд прийняв до розгляду три скарги громадян України до Росії у зв'язку з агресією Росії, що підтвердило високу репутацію Суду та його роль як неупередженого органу європейського правосуддя [3].

Експерти вказують, що «умови прийнятності» скарги в Суд, які передбачені Конвенцією, встановлюють 10 умов прийнятності, в тому числі: звертатися в Європейський Суд можливо лише у випадку порушення того права, яке передбачене Європейською Конвенцією; скарга може бути подана лише тією особою, чий права безпосередньо було порушено; порушення права повинно відбутися на території, яка знаходиться під юрисдикцією однієї з держав-учасників Європейської конвенції; порушення права, за загальним правилом, повинно відбутися після вступу Європейської конвенції в силу, за винятком тривалих порушень; заявник зобов'язаний вичерпати ефективні засоби правового захисту, існуючі в країні; звернення до Європейського суду повинно бути спрямованим, за загальним правилом, не пізніше 6 місяців із моменту прийняття останнього судового рішення; скарга повинна бути обґрунтованою: на заявника покладається обов'язок доказати порушення державою його права; скарга не може бути анонімною; скарга не може містити образливих висловлювань; не можна подавати скарги з одного й того ж приводу одночасно до двох (і більше) міжнародних органів, наприклад, до Європейського Суду з прав людини і до Комітету з прав людини в ООН. Протокол № 14 вводить ще одну умову прийнятності – незначність шкоди, з огляду на цілі Конвенції та з огляду на те, що справа може бути розглянута в рамках національної юрисдикції [1, с. 30].

У свою чергу, необхідно більш детально зупинитися на умові «вичерпності всіх внутрішніх засобів правового захисту». Так, у справі «Андіквар проти Туреччини» (*Akdivar v. Turkey*) в 1996 р. Суд вказав, що засоби правового захисту повинні мати достатній ступінь надійності не лише в теорії, але й на практиці. При цьому вони повинні бути неодмінно ефективними і доступними. Ефективність засобів правового захисту складається з кількох складових частин, таких як можливість доступу до цих результатів для заявника, а також незмінність та передбачуваність результатів вичерпання засобів правового захисту. Суд указав також, що за загальним правилом ефективним засобом захисту є судовий розгляд, хоча в деяких випадках і він може бути неефективним. Виходячи із цього, Суд вправі, за наявності виняткових обставин, визнати скаргу

прийнятною, навіть якщо не були вичерпані всі засоби правового захисту. Суд визнав, що необхідно реалістично враховувати не лише саму наявність правових засобів у правовій системі конкретної держави-учасника, але й загальний правовий і політичний контекст, в якому вони повинні діяти, рівно як і становище, в якому знаходяться заявники. З урахуванням наведеного Суд указав, що «вимога про вичерпання всіх внутрішніх засобів правового захисту також є непринятною, якщо цілком очевидно, що існуюча адміністративна практика постійних порушень несумісна з положеннями Конвенції, і держава проявляє терпимість щодо подібних порушень, унаслідок чого розгляд у національних судах може стати марним або неефективним» [4].

Європейський Суд із прав людини, розглядаючи кожну справу, оцінює державне втручання щодо прав людини, в тому числі яке призвело до обмежень прав людини, передбачених Конвенцією, за низкою критеріїв, у тому числі: а) щодо «законності» державного втручання; б) щодо «необхідності в демократичному суспільстві» державного втручання; в) щодо цілі державного втручання (обмеження права людини) – так званої «правомірної цілі».

Поняття «законності» в позиціях Європейського Суду з прав людини зумовлюється тим, що норми Конвенції вживають декілька словосполучень, пов'язаних із цією категорією: «в порядку, встановленому законом», «законне...». У своїй практиці Суд виходить із широкого розуміння «законності», «закону» як норми внутрішнього законодавства держави. Іншими словами, йдеться про закони й підзаконні акти. Водночас внутрішнє законодавство, його норми повинні відповідати принаймні декільком критеріям, зокрема ясності та доступності, без дотримання яких Суд не може сприймати норму як закон під час розгляду справи. Разом із тим розуміння Судом «законного» виходить також із того, що «закон» сприймається в контексті основних принципів Конвенції. І навпаки, Суд не може прийняти за «закон» норму, яка суперечить таким принципам. Європейський Суд розгорнуто виклав позицію щодо поняття «законного» у справі «Барановські проти Польщі» (*Baranowski v. Poland*), вказавши: «51... Суд повинен, окрім того, встановити, чи є саме національне законодавство у відповідності до Конвенції, в тому числі до загальних принципів, які виражені або припускаються в ній. 52. У зв'язку з останнім пунктом Суд підкреслює, що в тому, що стосується позбавлення волі, особливо важливо, щоб дотримувався принцип правової визначеності, тобто щоб підстави позбавлення волі за національним правом були чітко визначені і щоб сам закон був передбачуваним у застосуванні, щоб вони відповідали стандарту «законності», встановленому Конвенцією, який вимагає, щоб усі закони були досить точними, щоб будь-яка людина – якщо необхідно, після відповідної консультації – могла передбачити, в максимально можливому за даних обставин ступені, наслідки, які та чи інша дія може спричинити» [5].

Розуміння поняття «необхідне в демократичному суспільстві» Європейський Суд торкався в багатьох рішеннях, але найбільш розгорнуто його позиція викладена в постанові за справою «Красуля проти Російської Федерації». Скарга стосувалася кримінального переслідування за публікацію в газеті. Суд указав: «34. Перевірка необхідності в демократичному суспільстві вимагає від Європейського суду визначення того, чи відповідало оскаржене втручання «гострій суспільній потребі», чи було воно співрозмірним переслідуваній правомірній цілі чи були підстави, які використані владою держави-відповідача для виправдання втручання, достатніми. Під час оцінки того, чи дійсно існує така необхідність, які заходи повинні бути вжиті у зв'язку із цим, національній владі надається певний мінімум меж розсуду. Однак дана можливість оцінки не є безмежною, а йде пліч-о-пліч з європейським наглядом, який здійснюється Європейським Судом, чийм завданням ви-

ступає винесення кінцевого рішення щодо того, чи сумісне застосоване обмеження права зі свободою вираження думки, гарантованою статтею 10 Конвенції. Відтак під час здійснення своєї наглядової функції завданням Європейського Суду не є заміщення владних повноважень держави-відповідача, а, швидше всього, здійснення нагляду за дотриманням положень статті 10 Конвенції у світлі обставин даної справи в цілому і рішень, які приймаються ними згідно з їх можливостями самостійної оцінки. При цьому Європейський Суд повинен переконатися в тому, що владою держави-відповідача були застосовані стандарти, які відповідають принципам, викладеним у статті 10 Конвенції, і що рішення національної влади були засновані на розумній оцінці відповідних обставин...» [6].

Поняття правомірної цілі як критерію для перевірки державного втручання, як це випливає зі змісту Конвенції, чітко окреслене в декількох цілях, які відображають (захищають) публічні і приватні інтереси.

Правомірні цілі, визначені для можливості обмежень прав і свобод, встановлених Конвенцією, передбачають (право і цілі його обмеження, визначені Конвенцією) такі пункти, як:

1) право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8): національна та громадська безпека; економічний добробут країни; запобігання заворушенням чи злочинам; захист здоров'я чи моралі; захист прав і свобод інших осіб;

2) свобода думки, совісті і релігії (стаття 9): інтереси громадської безпеки; охорона публічного порядку, здоров'я чи моралі; захист прав і свобод інших осіб;

3) свобода вираження поглядів (стаття 10): національна безпека; територіальна цілісність; громадська безпека, запобігання заворушенням чи злочинам, охорона здоров'я чи моралі, захист репутації чи прав інших осіб, запобігання розголошенню конфіденційної інформації, підтримання авторитету і безсторонності суду.

4) свобода зібрань та об'єднань (стаття 11): національна або громадська безпека, запобігання заворушенням чи злочинам, охорона здоров'я чи моралі, захист прав і свобод інших осіб.

Ураховуючи вищезазначене, юридична техніка відповідних формулювань «правомірної цілі» в тексті Конвенції для державного втручання не може бути визнана бездоганною.

Звернення (скарги) до Європейського Суду з прав людини з боку громадян держав Центральної Європи є чисельними й торкаються широкого спектра порушень норм Конвенції [7].

В Угорщині в 2007 р. громадянами було подано до Європейського Суду з прав людини 529 скарг, у 2010 р. – 437, що свідчило про поступове зниження цієї кількості. Проте ситуація різко змінилася, починаючи з 2011 р., коли кількість скарг знову почала зростати: 2011 р. – 654, 2012 р. – 735, 2013 р. – 991, 2014 р. – 2402. За кількістю скарг на 10 тис. чоловік населення в Угорщині в 2007 р. цей показник становив 0,53, у 2010 р. – 0,44, а вже в 2014 р. – 2,43. Не можна не помітити, що кількість звернень до Суду в Угорщині стала різко зростати після парламентських виборів 2010 р.

У Польщі в 2007 р. кількість скарг до Суду становила 4202, у 2011 р. – 5022, у 2014 р. – 2761. Показник однієї скарги на 10 тис. населення становив у 2007 р. – 1,10, у 2011 р. – 1,30, у 2014 р. – 0,72.

У Чеській Республіці кількість скарг у 2007 р. становила 806, у 2011 р. – 522, а в 2014 р. – 369. За показником на душу населення: у 2007 р. кількість скарг становила 0,78, у 2014 р. – 0,35. У Словацькій Республіці кількість скарг становила у 2007 р. – 349, у 2014 – 324. За показником на душу населення – у 2007 р. – 0,65, у 2014 р. – 0,60.

Підсумовуючи огляд кількості звернень до Європейського суду з прав людини, поданих від громадян держав Цен-

тральної Європи, треба вказати на таке. По-перше, кількість скарг (без урахування їх прийнятності) свідчать, крім якісного стану національного правопорядку та порушень норм Конвенції державою, також про специфіку правосвідомості того чи іншого суспільства, зокрема готовності громадян відстоювати свої права на всіх можливих рівнях захисту. По-друге, кількісні показники, як загальні, так і показники на душу населення, можуть слугувати для окреслення певних тенденцій у розвитку правопорядку в тій чи іншій державі. Наприклад, показник кількості скарг до Суду на 10 тисяч населення з боку громадян Угорщини у 2014 р. перевищує відповідний показник у Чеській Республіці більш як у сім раз, а в Словацькій Республіці – в чотири раз, що підтверджує низку серйозних проблем у цій державі.

Для порівняння відзначимо, що в Україні загальна кількість скарг до Європейського суду з прав людини у 2007 р. становила 4449, в 2014 р. – 14198. На душу населення показник в 2007 р. становив 0,97, в 2014 р. – 3,14. Треба сказати, що в 2014 р. «рекордсменом» за кількістю скарг з урахуванням кількості населення є Сербія (2787 поданих скарг і показник 3,90 на душу населення). Натомість найнижчі показники кількості подання скарг до Європейського суду з прав людини – в Німеччині: в 2014 р. було всього 1027 скарг, що становило 0,13 на 10 тис. населення.

Аналіз постанов Європейського Суду з прав людини щодо держав Центральної Європи за предметом показує стан правопорядку в тій чи іншій державі, проблемні питання його функціонування [8].

Щодо Польської Республіки, то впродовж 1959–2014 р. Судом було винесено всього 1070 постанов, із них у 905 було встановлено порушення Конвенції, в 107 – не встановлено її порушення. Аналіз наведеної кількості постанов Суду щодо Польської Республіки за предметом (із числа тих, які встановлюють порушення Конвенції) засвідчує таке: право на життя / позбавлення життя – 6; право не піддаватися тортурам – 2; право не піддаватися нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню – 32; право на ефективне розслідування – 8; право на свободу і особисту недоторканність – 295; право на справедливий судовий розгляд – 105; право на судовий розгляд у розумний строк – 425; тривале невиконання судового рішення – 3; право на повагу до приватного і сімейного життя – 103; свобода думки, совісті і релігії – 1; свобода вираження думки – 23; право на засіб правового захисту – 24; право не піддаватися дискримінації – 4; право власності – 51; інші статті – 7. Наведене засвідчує, що з 905 постанов Суду, якими було встановлено порушення Конвенції, понад 90 відсотків становлять порушення прав людини, що стосуються функціонування правосуддя в Польській Республіці.

Щодо Словацької Республіки, то за цей же період Судом було винесено всього 322 постанов, із них у 287 було встановлено порушення Конвенції, в 10 – не встановлено її порушення. У свою чергу, аналіз такої кількості постанов Суду щодо Словацької Республіки за предметом (із числа тих, які встановлюють порушення Конвенції) дає такі результати: право на життя / позбавлення життя – 2; право на ефективне розслідування – 2; право не піддаватися тортурам – 1; право не піддаватися нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню – 4; право на свободу і особисту недоторканність – 44; право на справедливий судовий розгляд – 31; право на судовий розгляд у розумний строк – 196; тривале невиконання судового рішення – 2; право на повагу до приватного і сімейного життя – 18; свобода думки, совісті і релігії – 0; свобода вираження думки – 9; право на засіб правового захисту – 33; право не піддаватися дискримінації – 2; право власності – 8; інші статті – 1. Наведені цифри засвідчують, що більше двох третин постанов Суду про порушення Словацькою Конвенції стосувалися права на судовий розгляд у розумний строк (196 із 287).

Щодо Чеської Республіки, то впродовж 1959–2014 рр. Судом було винесено всього 214 постанов, із них у 183 було встановлено порушення Конвенції, у 14 – не встановлено її порушення. Аналіз наведеної кількості постанов Суду щодо Чеської Республіки за предметом (із числа тих, які встановлюють порушення Конвенції) свідчить про те, що право на життя / позбавлення життя – 1; право не піддаватися тортурам – 1; право не піддаватися нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню – 4; право на ефективне розслідування – 2; право на свободу і особисту недоторканність – 29; право на справедливий судовий розгляд – 66; право на судовий розгляд у розумний строк – 79; тривале невиконання судового рішення – 0; право на повагу до приватного і сімейного життя – 19; свобода думки, совісті і релігії – 1; свобода вираження думки – 1; право на засіб правового захисту – 16; право не піддаватися дискримінації – 2; право власності – 12. Вищезазначене означає, що близько двох третин постанов Європейського суду з прав людини щодо Чеської Республіки стосувалися також правосуддя.

Щодо Угорщини, то за весь час функціонування Європейського Суду з прав людини було винесено 363 постанови, з яких у 346 було встановлено порушення Конвенції, у 8 не встановлено такого порушення. Дослідження цього масиву постанов Суду з огляду на предмет (статтю Конвенції, яка порушена) засвідчує таке: право на життя / позбавлення життя – 1; право на ефективне розслідування – 12; право на свободу і особисту недоторканність – 30; право на справедливий судовий розгляд – 14; право на судовий розгляд у розумний строк – 253; право бути засудженим лише за злочини, передбачені діючим законом, – 1; право на повагу до приватного і сімейного життя – 13; свобода думки, совісті і релігії – 3; свобода вираження думки – 18; свобода зібрань і об'єднань – 6; право на засіб правового захисту – 184; право не піддаватися дискримінації – 2; право власності – 336; право на вільні вибори – 2; інші статті – 26. Як показує наведене, в Угорщині понад дві третини порушень державою Конвенції стосувалися права на судовий розгляд у розумний строк.

Відповідні характеристики постанов Європейського суду з прав людини щодо України істотно відрізняються від наведених постанов щодо інших держав Центральної Європи. Щодо України, то з 1997 р. (ратифікації Конвенції) до 2014 рр. Судом було винесено всього 1002 постанов, із них у 987 було встановлено порушення Конвенції, в 10 – не встановлено її порушення. Аналіз наведеної кількості постанов Суду щодо України за предметом (із числа тих, які встановлюють порушення Конвенції) дає такі результати: право на життя / позбавлення життя – 9; право не піддаватися тортурам – 12; право не піддаватися нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню – 117; право на ефективне розслідування – 53; право на свободу і особисту недоторканність – 203; право

на справедливий судовий розгляд – 481; право на судовий розгляд у розумний строк – 298; тривале невиконання судового рішення – 29; право бути засудженим лише за злочини, передбачені діючим законом, – 1; право на повагу до приватного і сімейного життя – 46; свобода переконань, совісті і релігії – 3; свобода вираження думки – 10; свобода зібрань і об'єднань – 4; право на засіб правового захисту – 184; право не піддаватися дискримінації – 2; право власності – 336; право на вільні вибори – 2; інші статті – 26.

Висновки. На підставі наведеного, в тому числі аналізу практики Європейського Суду з прав людини щодо кількості та предмету постанов, винесених щодо держав Центральної Європи, ролі Суду для функціонування «дієвої демократії» в цьому регіоні, резюмуємо.

По-перше, Європейський Суд із прав людини займає значиме місце в механізмі «дієвої демократії» в державах Центральної Європи, що емпірично підтверджується його активною взаємодією з національними правопорядками цих держав. Значна кількість скарг та винесені за результатами розгляду справ постанови вказують на нього як на важливий субсидіарний механізм захисту та відновлення прав і свобод людини, передбачених Конвенцією.

По-друге, активність подачі скарг та їх предмет зворотню пропорційно засвідчують проблемні моменти у функціонуванні тих чи інших сегментів національного правопорядку в державах чи їх якісних параметрів загалом. Особливо показовою в цьому відношенні є практика Суду щодо Словаччини в період 1990-х років та щодо Угорщини після 2011 р. Відображення правових реалій, зокрема відповідних проблем функціонування «дієвої демократії» в практиці Європейського Суду з прав людини, з іншого боку, підкреслює його відкритість, ефективність та справедливість.

По-третє, предмет (статті Конвенції) постанов Європейського Суду, з приводу яких встановлені порушення прав людини і основоположних свобод, передовсім показує відсутність у державах Центральної Європи тих фундаментальних порушень прав людини, які характерні, наприклад, для Росії чи інших держав неконсолідованої демократії. Практично відсутні або є поодинокими встановлені Судом порушення статті 2 (право на життя) та статті 3 Конвенції (право на захист від катування), що свідчить про високий рівень захисту людини від неправомірних посягань та виконання державами позитивних зобов'язань у цій сфері.

По-четверте, переважна більшість порушень, встановлених постановами Європейського Суду з прав людини у справах проти держав Центральної Європи, стосуються статті 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд і розгляд справ у розумний термін). Такі результати засвідчують певні проблеми у функціонуванні судової влади. Водночас звертає увагу незначна питома вага серед порушень зволікання з виконанням судових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воскобитова М. Р. Стандарты Европейского Суда по правам человека и российская правоприменительная практика: сборник аналитических статей / Под ред. М. Р. Воскобитовой. М.: Издательство «Анахарсис», 2005. 528 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Офіційний вісник України. 2006. № 32. Ст. 2371.
3. European Court of Human Rights. Annual Report 2014. Registry of the European Court of Human Rights. Strasbourg, 2015. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_Report_2014_ENG.pdf.
4. Akdivar And Others -v- Turkey (Application no. 21893/93): Judgment. 16.09.1996. URL: [http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58062#{"itemid":\["001-58062"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58062#{).
5. Baranowski v Poland (Application no. 28358/95): Judgment. 28.03.2000. URL: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58525#{"itemid":\["001-58525"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58525#{).
6. Красуля (Krasulya) против Российской Федерации (Жалоба № 12365/03): Постановление Суда. 22.02.2007. URL: <http://www.echr.europa.org/doc/2466723/2466723-001.htm>.
7. The ECHR in facts & figures. 2014. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2014_ENG.pdf.
8. Overview 1959-2014 ECHR. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592014_ENG.pdf.